

# Wat houdt Lesson Study in?

Didactisch katern 1



Didactiek van Lesson Study in de opleiding voor leraren

**marnix** academie

## Wat houdt Lesson Study in?

Didactisch katern 1

Didactiek van Lesson Study in de opleiding voor leraren

Auteur

Erica de Goeij

m.m.v. Henk Logtenberg, Marjolijn Peltenburg en Carolien Duijzer

© Marnix Academie Utrecht

mei 2023

## Inhoudsopgave

<b>Inleiding .....</b>	<b>3</b>
<b>Kenmerken van Lesson Study.....</b>	<b>5</b>
<b>Lesson Study op de Marnix Academie .....</b>	<b>7</b>
<b>Bronnen .....</b>	<b>9</b>

# Inleiding

Op de Marnix Academie is een droom werkelijkheid geworden!

Al geruime tijd hebben docenten de wens om Lesson Study in te zetten als effectief leermiddel in de opleiding tot leraar basisonderwijs. Het is onze missie om op te leiden tot bekwame, betrokken en bevlogen leerkrachten. Lesson Study als vorm van onderzoek en teamleren sluit daar naadloos bij aan. Immers, onderwijs ontwerpen in je eentje gaat dan misschien wel sneller, maar door samen onderwijs te maken, kom je verder. Toen het in het kader van de kwaliteitsafspraken aan de studenten was om hun wensenlijstje in te dienen, gaven ook zij aan graag samen onderwijs te willen ontwerpen. De tijd is daarom rijp om met behulp van Lesson Study de kwaliteit van ons opleidingsonderwijs te verhogen.

Wat we leren van Lesson Study is dat het verbindt. Er ontstaan door Lesson Study leerrijke verbindingen binnen de opleiding, door bijvoorbeeld aandacht voor doorgaande, verbindende lijnen in het curriculum en door Lesson Study in te zetten als professionaliseringsinstrument voor opleidingsdocenten, waardoor verbindende gesprekken plaatsvinden. We zien daarnaast Lesson Study als een werkwijze die veel potentieel heeft om het leren van studenten op de opleiding te verbinden met het leren van studenten in de praktijk. Zo is Lesson Study bij uitstek geschikt om als opleiders (van de Marnix Academie en uit de praktijk) samen mét studenten onderwijs te ontwerpen, uit te voeren en na te bespreken (Peltenburg, Duijzer & Timmermans, 2022). De opleidingsdocent neemt een kijkje in de onderwijspraktijk van de studenten en van de opleider in de praktijkschool en koppelt hier vervolgens zijn expertise aan. Lesson Study brengt opleidingsdocenten, opleiders op de praktijkscholen én de studenten dicht bij elkaar via een gezamenlijk na te streven doel vanuit een (vak)inhoudelijk onderwerp. En via dit doel brengt Lesson Study studenten ook meer in verbinding met vakinhouden, vakdidactiek en pedagogiek.

Graag inspireren we de lezers van deze serie katernen met de ervaringen die tot nu toe zijn opgedaan in de experimenten met Lesson Study op de Marnix Academie. We richten ons hierbij in het bijzonder op de didactische kant van Lesson Study:

## **Katern 1: Wat houdt Lesson Study in?**

Katern 2: Lesson Study bij ZOOM – een vertaling naar de opleiding

Katern 3: Rol van student en opleider – met didactische tips voor Lesson Study

Katern 4: Doorgaande lijn in Lesson Study

Lesson Study vraagt om zogenaamde ‘trage tijd’: tijd die meer ruimte biedt voor het leren door te experimenteren en samen te kijken naar wat er gebeurt. Reflectie is daarbij essentieel om tot leren te komen. Eén van de studenten verwoordt zijn ervaringen als volgt:

*De samenwerking heeft positieve effecten gehad. Ik dacht dat ik de onderwijsbehoeften van mijn leerlingen best goed in beeld had, maar ik merk dat ik door de observaties van mijn groepsgenoten toch nog veel nieuwe inzichten over mijn leerlingen heb gekregen. ... Voor mijzelf heb ik dus geleerd dat het samen kijken naar en reflecteren op een les mij vaak nieuwe en diepere inzichten biedt in mijn leerlingen.*

De inhoud van de katernen is tot stand gekomen vanuit wat wij als opleiders samen met studenten leerden over Lesson Study; gewoon door ermee aan de slag te gaan en onderweg steeds aanpassingen te doen daar waar het nodig bleek. De opbrengst? Enthousiaste studenten en opleiders! Door samen onderwijs te ontwerpen en te onderzoeken, creëren we kansen om veel van elkaar te leren.

# Kenmerken van Lesson Study

Lesson Study is ontwikkeld in Japan, maar inmiddels komen we deze vorm van teamleren in meerdere landen tegen. Bij Lesson Study verbeteren leerkrachten via een gestructureerde, integrale methode de kwaliteit van hun lesgeven. Lesson Study is dan ook een werkwijze gericht op de professionalisering van leraren (Murata, 2011). In deze methodiek leren leraren van elkaar door het samen voorbereiden, uitvoeren en nabespreken van onderwijs. In de kern is Lesson Study een methodiek waarin het leren plaatsvindt door gezamenlijk manieren van onderwijzen te onderzoeken en toe te passen. Daarbij staat een onderzoeksles centraal.

In het hierna volgende gedeelte worden allereerst zeven kenmerkende aspecten van Lesson Study beschreven. Vervolgens wordt de cyclus van de methodiek bestaande uit zes stappen weergegeven. Voor een uitgebreidere toelichting op Lesson Study verwijzen we graag naar de website [www.marnixlessonstudy.nl](http://www.marnixlessonstudy.nl) en naar het boek 'Lesson Study als effectieve vorm van teamleren', geschreven door Henk Logtenberg en Linda Odenthal (2018).

Nu Lesson Study inmiddels vanuit Japan op vele plekken in de hele wereld is geïntroduceerd en ingeburgerd, ontstaan allerlei verschillende invullingen van deze methodiek. Om dicht bij de oorspronkelijke bedoelingen van Lesson Study te blijven heeft Seleznyov (2018) op basis van een uitgebreide literatuurstudie zeven kenmerken beschreven waaraan Lesson Study te herkennen is, te weten:

- Vaststellen van een focus  
Er wordt gezamenlijk gekozen voor een onderzoeksthema dat aansluit bij de uitkomsten van een vergelijking tussen het leren van de leerlingen in de huidige situatie en het leren van leerlingen in een meer wenselijke situatie.
- Ontwerp  
Het gekozen thema wordt gezamenlijk verkend en geanalyseerd voor de groep leerlingen die centraal staat. Er wordt nagedacht over mogelijke reacties en misconcepties van de leerlingen ten aanzien van de gekozen doelen en activiteiten om goed voorbereid te zijn op de les.
- Onderzoeksles  
De gezamenlijk ontworpen les wordt uitgevoerd door één van de leerkrachten die ook betrokken was bij de voorbereiding van de les. De andere leerkrachten zijn bij de uitvoering van de les aanwezig en verzamelen gedetailleerde informatie over het leren van de leerlingen, waarbij ten minste gebruik gemaakt wordt van gerichte observaties.

- Nabespreking  
De observaties en andere verzamelde gegevens tijdens de onderzoeksles worden nabesproken en de uitvoerende leerkracht brengt zijn ervaringen in. Deze nabespreking is gericht op het leren van de leerlingen met betrekking tot het onderzoeksthema. Inzichten worden vastgelegd.
- Cyclische werkwijze  
Volgende onderzoekslessen worden gepland. In de voorbereiding van volgende onderzoekslessen worden de inzichten uit de nabespreking meegenomen.
- Raadplegen externe expert  
Voor wat betreft het onderzoeksthema wordt er tijdens het proces een externe expert geraadpleegd. Dat kan tijdens de voorbereiding zijn, maar ook bij het observeren en nabespreken van de onderzoeksles.
- Kennisdeling  
Kennisdeling kan plaatsvinden door contact te zoeken met andere Lesson Study teams binnen of buiten de school of door te publiceren over de bevindingen. (Marnix Academie z.d.)

Lesson Study is een cyclisch proces en bestaat uit zes te volgen stappen (Logtenberg & Odenthal, 2018):

1. Doelen en selectie van het onderwerp  
De leden van de groep stemmen het lesdoel af op het onderzoeksthema van de school.
2. Onderzoek voorbereiding lesplan en data-analyse  
Onderzoeken van de bronnen die van belang zijn voor het ontwerpen van het lesplan.
3. Ontwerpen lesplan  
Deze wordt volgens een vastgesteld format ingevuld.
4. Uitvoering onderzoeksles  
Tijdens de uitvoering vinden observaties plaats waarmee vakinhoudelijke en vakdidactische data worden verzameld.
5. Nabespreking en discussie  
De verzamelde data vormen de basis voor een gezamenlijke bespreking en het toetsen van de hypothese.
6. Borging en kennisdeling  
De leeropbrengsten van het onderzoek worden samengevat, geborgd en gedeeld binnen de schoolorganisatie.

Uit onderzoek van Takahashi en McDougal (2016) weten we dat Lesson Study vooral effectief is als de bovengenoemde stappen in de cyclus allemaal worden opgevolgd en de externe expert niet alleen tijdens de nabespreking, maar ook al bij de voorbereiding van de onderzoeksles betrokken is. In de Japanse uitvoering van Lesson Study is het een keuze of

een aangepaste onderzoeksles nogmaals wordt uitgevoerd in de praktijk en de cyclus dus voor een tweede keer wordt doorlopen. Het opnieuw doorlopen van de cyclus hoeft dus niet per se. Het is net zo waardevol als opgedane inzichten uit een eerste cyclus worden gezien als een leeropbrengst die ook in andere situaties dan tijdens een Lesson Study kan worden toegepast.

## Lesson Study op de Marnix Academie

Op de Marnix Academie zijn de stappen uit de cyclus van Lesson Study in onderstaande figuur weergegeven, genaamd MALS (Marnix Academie Lesson Study-cyclus):



Figuur 1: De Marnix Academie Lesson Study-cyclus (MALS)

De Marnix Academie Lesson Study-cyclus onderscheidt zich van andere cycli, doordat de ontworpen les maar één keer wordt uitgevoerd. Dit is, zoals eerder geschreven, volgens de Japanse aanpak. Na het vaststellen van de doelen wordt het onderzoeksthema met bronnen onderzocht en gaan de leden van het team gezamenlijk de onderzoeksles ontwerpen. Vervolgens voeren één of meer studenten de les uit en observeren de medestudenten (en het liefst ook de opleider) de uitgevoerde les. Daarbij gaat de aandacht uit naar de keuzes die tijdens de voorbereidingen zijn gemaakt en wordt gekeken wat hiervan het effect is op



de leerlingen. De uitkomsten van de nabespreking worden vervolgens gedeeld en kúnnen het vertrekpunt zijn van een nieuwe cyclus.

Het doel van ons opleidingsonderwijs is dat studenten zich ontwikkelen tot bekwame, betrokken en bevlogen leerkrachten. In de kern van de Lesson Study gaat het er dan ook om dat deze ontwikkeling wordt gestimuleerd, zoals te zien in het MALS-model.

Hoe een cyclus van Lesson Study er volgens het MALS-model uit kan zien, werken we uit in Didactisch katern 2. Daarin is het werk te bekijken van drie deeltijdstudenten die de minor Zorg voor Onderwijs Op Maat (ZOOM) volgden.

In de inleiding van dit katern werd al benoemd dat Lesson Study ook betekent de tijd nemen, trage tijd. Het gaat om ruimte vrijmaken in je hoofd om je gezamenlijk te verdiepen in het gekozen onderwerp, om te ontwerpen en het ontwerp steeds meer te verfijnen, om te experimenteren in de praktijk, om in dialoog uit te wisselen en te reflecteren. Je zou ‘trage tijd’ om die reden een ontwerpprincipe van Lesson Study kunnen noemen.

## Bronnen

- Logtenberg, H., & Odenthal, L. (2018). *Lesson Study als effectieve vorm van teamleren* (2e druk). CPS Onderwijsontwikkeling en advies.
- Marnix Academie. (z.d.). *De zeven kenmerken van Lesson Study*. Geraadpleegd op 25 november 2022, van <https://marnixlessonstudy.nl/over-lesson-study/wat-is-lesson-study/#de-zeven-kenmerken>
- Murata, A. (2011). Introduction: Conceptual overview of Lesson Study. In L.C. Hart, A. Alston & A. Murata (Eds.). *Lesson Study research and practice in mathematics education* (pp. 1-12). Springer Science & Business Media.
- Peltenburg, P., Duijzer, C., & Timmermans, M. (2022). Nieuwe aanpak/methodiek. Het speelveld Samen Opleiden nog beter benut: Hoe een gedeelde grenspraktijk bijdraagt aan het creëren van Leerrijke Verbindingen door de lerarenopleider. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 43 (4), 91-104.
- Seleznyov, S. (2018). *Lesson study: an exploration of its translation beyond Japan*. *International Journal for Lesson and Learning Studies*.
- Takahashi, A. & McDougal, T. (2016). Collaborative lesson research: maximizing the impact of Lesson Study. *ZDM*, 1-15. <https://doi.org/10.1007/s11858-015-0752-x>